

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

CLIMATE AS KINSHIP

ภูมิอากาศในฐานะเครือญาติแห่งชีวิต

มุมมองจากนิเวศวิทยาชาติพันธุ์ปกาเกอญอ

ผศ.ดร.สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์

หน่วยวิจัยนิเวศปัญญาชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

28 สิงหาคม 2569

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

RIEW-SD

BEFORE CLIMATE, THERE IS RELATIONSHIP

ก่อน “ภูมิอากาศ” มี “ภูมิทัศน์ความสัมพันธ์”

Triadic Relationship

มนุษย์ ↔ ธรรมชาติ ↔ จิตวิญญาณ

โลกทัศน์ปกากะญอ : มนุษย์ไม่เคยเหนือธรรมชาติ
แต่ดำรงอยู่ในสายสัมพันธ์เดียวกัน

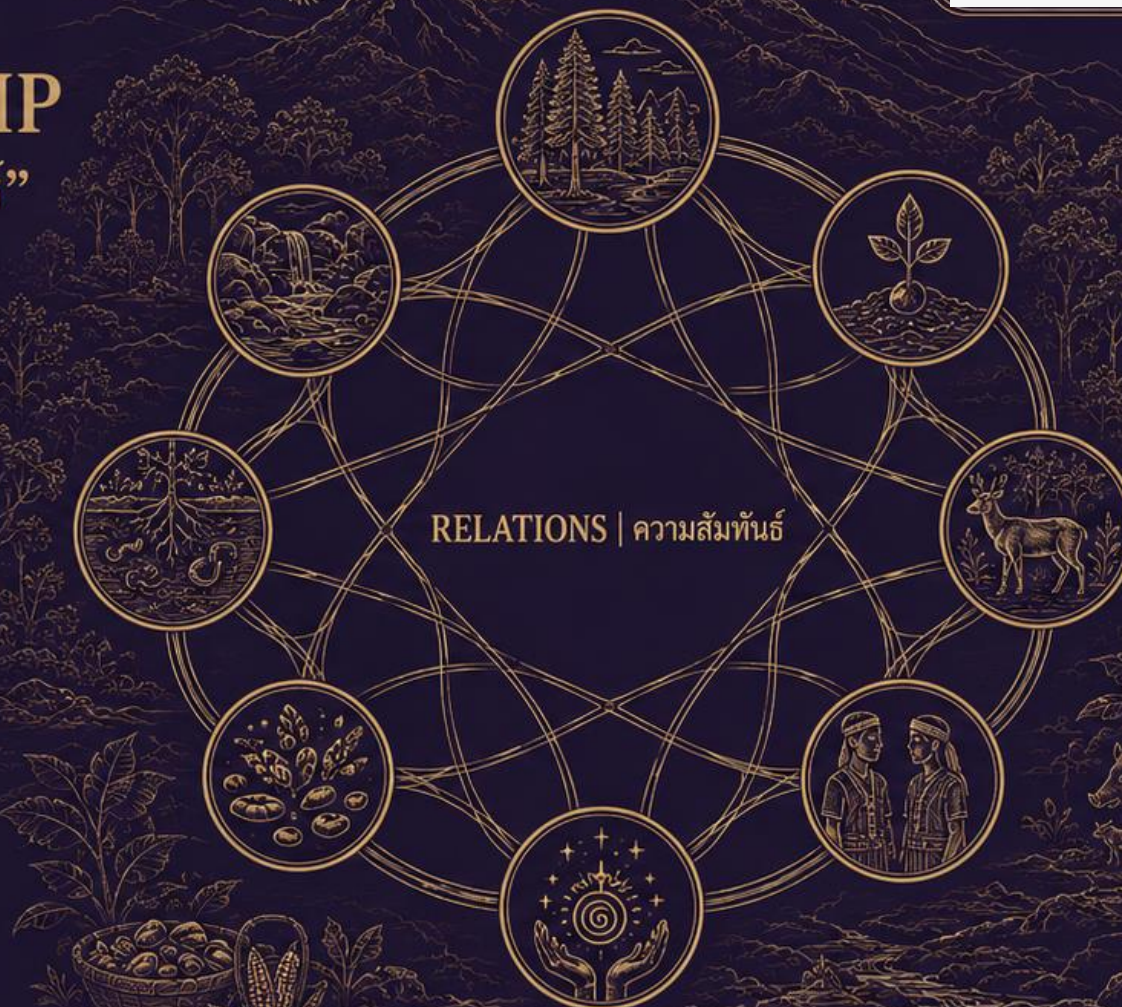
การมีอยู่ร่วมทางนิเวศ Ecological Co-being

ป่า • น้ำ • ดิน • ไฟ • เมล็ดพันธุ์ • สัตว์ • มนุษย์ • จิตวิญญาณ

“ไม่ใช่การอยู่กับธรรมชาติ แต่เรามีอยู่ได้
เพราะชีวิตอื่นยังมีอยู่”

ภูมิอากาศไม่ใช่เพียงสภาวะของชั้นบรรยากาศ Kincentric Climate
มันคือเงื่อนไขที่ทำให้ ป่า-น้ำ-ดิน-ไฟ-เมล็ดพันธุ์-สัตว์-มนุษย์-จิตวิญญาณ
ดำรงความสัมพันธ์กันได้

“เมื่อภูมิอากาศเปลี่ยน สิ่งที่เปลี่ยนจึงไม่ใช่เพียงอุณหภูมิ
คือการเปลี่ยนเครือข่ายแห่งชีวิต”

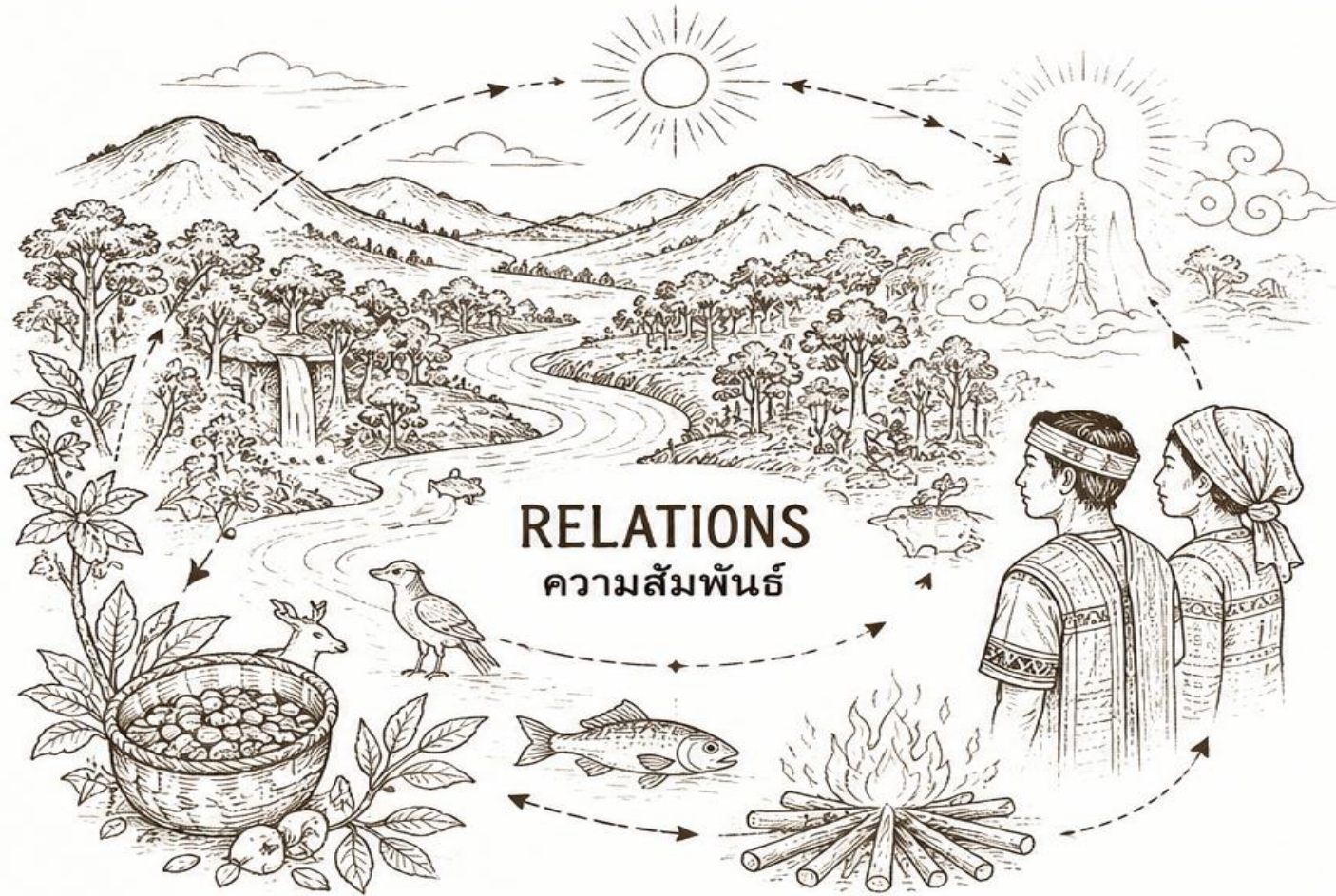
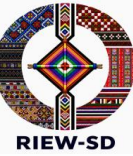

วิกฤตไม่ได้อยู่เพียงในชั้นบรรยากาศ

FROM CARBON CRISIS TO RELATIONSHIP CRISIS

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

1 Atmospheric Crisis

สิ่งที่เราวัดได้

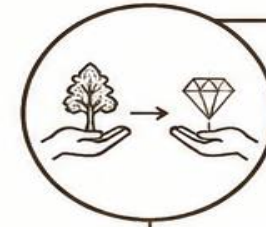
GHGs • Temperature • Rainfall • Extreme Events

2 Ecological Crisis

สิ่งที่ระบบชีวิตกำลังสูญเสีย

ป่า-น้ำ-ดิน-ไฟ-ความหลากหลาย
เริ่มสูญเสียจังหวะและความสามารถในการฟื้นตัว

3 Relational Crisis

สิ่งที่อยู่ลึกลงไป

Nature as Kin → Nature as Resource
ธรรมชาติจาก “ญาติ” → “ทรัพยากร”

ภาวะโลกร้อนเชิงภววิทยา
Ontological Warming

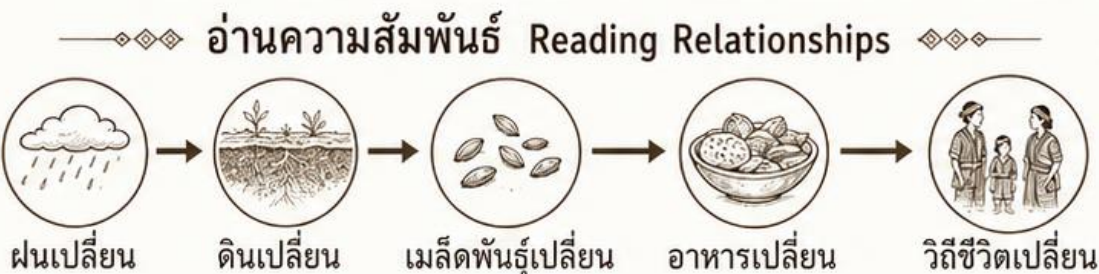
“ ก่อนโลกร้อนขึ้นทางกายภาพ
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกได้เปลี่ยนไปแล้ว
ความร้อนเริ่มต้นจากใจมนุษย์ ”

ปกากะญอ “รู้” การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร?

HOW DO WE KNOW THE CLIMATE IS CHANGING?

การฟังเสียงของระบบนิเวศ Ecological Listening

วิธีเข้าใจ Climate Change

จดหมายเหตุภูมิอากาศที่มีชีวิต Living Climate Archive

ข้อมูลภูมิอากาศไม่ได้อยู่เพียงในเครื่องมือวัด
แต่อยู่ในร่างกาย ความทรงจำ เมล็ดพันธุ์ ป่า ลำห้วย และฤดูกาล

เมื่อโลกคลาดจังหวะ

WHEN THE WORLD LOSES ITS RHYTHM

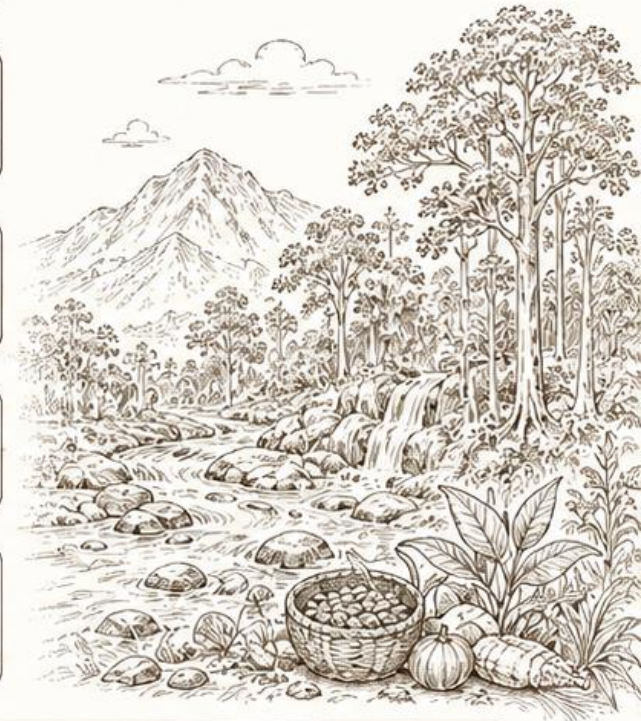
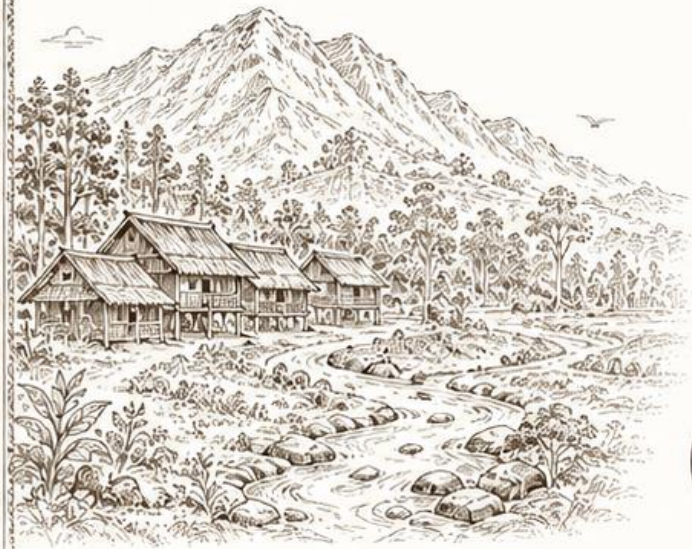
ภาวะคลาดจังหวะทางนิเวศ
relationship chain Ecological Desynchronization

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

RIEW-SD

ดังนั้น Climate Impact
มีอย่างน้อย 5 มิติ:

Ecological
ระบบนิเวศ

Livelihood
การดำรงชีพ

Knowledge
ความรู้

Cultural/Spiritual
วัฒนธรรมและ
จิตวิญญาณ

Justice
ความเป็นธรรม

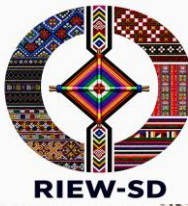
“Climate Change ปก่าจะญอไม่อาจจะบุชต์เจนว่าโลกเพียงร้อนขึ้นอย่างไร”
“แต่สิ่งที่รู้คือสิ่งที่เคยสัมพันธ์กัน เริ่มไม่ตรงกัน”

เมื่อความรู้เดิมเริ่มอ่านโลกไม่ออก

WHEN KNOWLEDGE CAN NO LONGER READ THE WORLD

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

การสูญเสียทางญาณวิทยาจากภูมิอากาศ Epistemic Climate Loss

1 สูญเสียความทรงจำทางนิเวศ
Ecological Memory

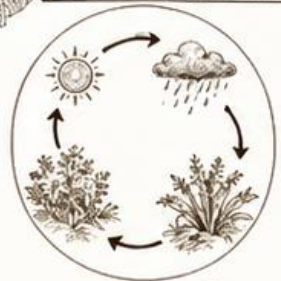
2 ความรู้เรื่องฤดูกาล
Seasonal Knowledge

3 ความสามารถทางวัฒนธรรมในการคาดหมายโลก
Cultural Predictability

ความรู้ดั้งเดิมเรียนรู้จากโลกที่เคยทำซ้ำ Climate Change กำลังสร้างโลกที่ไม่ยอมทำซ้ำแบบเดิม

Indigenous Knowledge
จาก Frozen Tradition

เป็น

Living Adaptive Knowledge

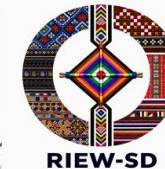

องค์ความรู้มีชีวิตที่เรียนรู้และปรับตัว

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

จาก “จัดการทรัพยากร” สู่ “พิทักษ์ความสัมพันธ์”
FROM RESOURCE MANAGEMENT TO RELATIONAL STEWARDSHIP

การพิทักษ์ความสัมพันธ์ Relational Stewardship

3R Model

รักษาความสัมพันธ์
RELATIONSHIP

ป่า ↔ น้ำ ↔ ดิน ↔ ไฟ ↔
อาหาร — คน

รู้ขอบเขต
RESTRAINT

ไม่ใช่ทุกสิ่งที่ทำได้ = ควรทำ

รื้อฟื้นคืนความสามารถในการเกิดใหม่
REGENERATION

การใช้ต้องไม่ทำลาย
ศักยภาพของระบบ
ในการฟื้นตัว

❖❖❖❖ Reciprocity + Responsibility ❖❖❖❖

เราไม่ได้ดูแลป่าเพราะป่าเป็นทรัพยากรของเรา
แต่เพราะชีวิตของเราเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของป่า

จริยธรรมแห่งการรู้ว่าเมื่อไรควรพอ

ETHICS OF ENOUGH

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

RIEW-SD

โลกสมัยใหม่มักถาม
How much can we take?

แสวงหา
ไม่จำกัด

ใช้ทรัพยากร
ให้ได้มากที่สุด

ขยายตัว
อย่างไร้ขีดจำกัด

บริโภคมากขึ้น
เรื่อย ๆ

จริยธรรมแห่งความพอ

Ethics of Enough

ใช้ได้ ≠ ใช้ทั้งหมด

เข้าได้ ≠ ต้องเข้า

ตัดได้ ≠ ควรตัด

มีเทคโนโลยีทำได้ ≠ มีสิทธิทำ

Sacred Zones

กลไกทางวัฒนธรรมที่กำหนด
พื้นที่หรือสิ่งที่ไม่ควรถูกรบกวน

Indigenous Ecology

When should we stop

รู้ขอบเขต
และหยุดเมื่อพอ

เคารพและดูแล
ความสัมพันธ์

เว้นระยะ พักฟื้น
ให้ธรรมชาติ

คิดถึงรุ่นต่อไป
และสรรพชีวิต

Technology of More

VS

Culture of Enough

“ บางครั้งความยั่งยืนไม่ได้เกิดจากการรู้ว่าจะใช้ธรรมชาติอย่างไร
แต่เกิดจากการรู้ว่าอะไรควรปล่อยให้ดำรงอยู่โดยที่ใช่ไม่ให้หมด ”

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

จาก สิทธิในธรรมชาติ สู่ สิทธิแห่งความสัมพันธ์ RELATIONAL RIGHTS

Climate Justice มักถามว่า

ใครมีสิทธิใช้?

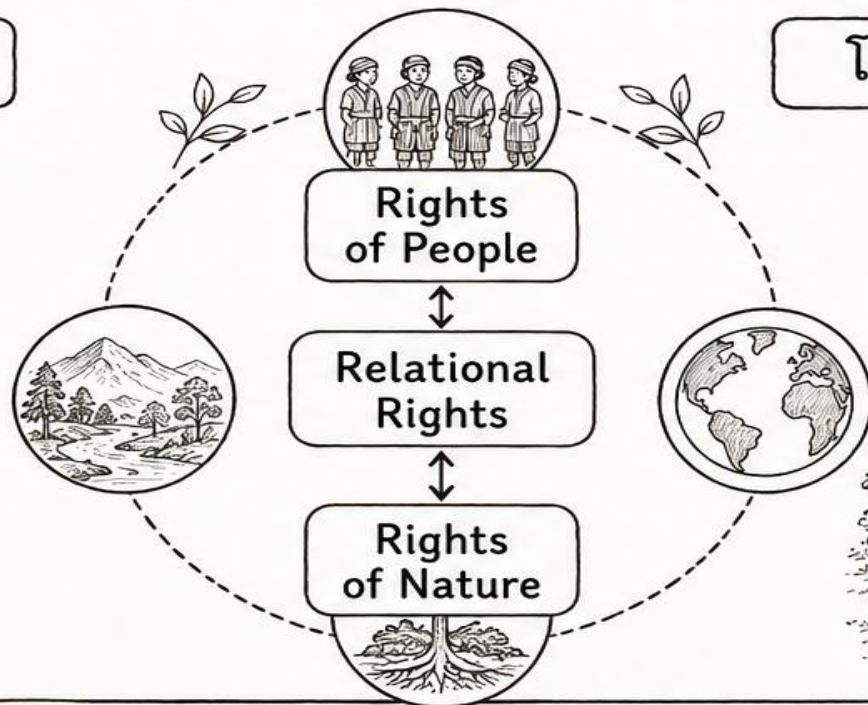
ใครมีสิทธิเข้าถึง?

ใครได้รับผลกระทบ?

โลกทัศน์ปกากะญอถามว่า

ธรรมชาติมีสิทธิที่จะดำรง
ความสัมพันธ์กับชีวิตอื่นต่อไป
หรือไม่?

การปกป้องสิทธิชุมชนและการปกป้องธรรมชาติไม่ควรถูกแยกออกจากกัน

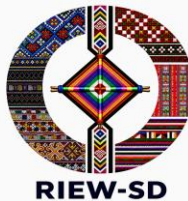
“ สิทธิของคนกับสิทธิของธรรมชาติ
จะไม่ใช่สิทธิสองชุดที่แข่งขันกัน
หากชีวิตของทั้งสองดำรงอยู่ผ่านความสัมพันธ์เดียวกัน ”

องค์ความรู้นี้ให้อะไร — และไปไม่ถึงตรงไหน?

STRENGTHS & LIMITS

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
MAE FAH LUANG UNIVERSITY

RIEW-SD

STRENGTHS

1. Relational — เห็นความสัมพันธ์ ไม่แยกส่วน

2. Place-based — ละเอียดต่อพื้นที่

3. Long Memory — มีความทรงจำทางนิเวศ

4. Biocultural — เชื่อมธรรมชาติกับวัฒนธรรม

5. Ethical — ความรู้มีคำถามว่า “ควรหรือไม่ควร”

6. Adaptive — ความรู้เปลี่ยนตามโลก

LIMITATIONS

1. Context Specific —
ไม่ควรเหมารวมทุกชุมชน

2. Scale —
ไม่แทน Global Climate Science

3. Rapid Change —
Climate Change อาจเร็วกว่า ความทรงจำ

4. Knowledge Erosion —
ภาษา พื้นที่ ผู้รู้ และการปฏิบัติอาจสูญหาย

ความเหลื่อมล้ำระหว่างระบบความรู้ Epistemic Inequality

ปัญหาอาจไม่ใช่ว่าชุมชนท้องถิ่นไม่มีความรู้
แต่ความรู้ของชุมชนฯไม่มีที่นั้งอยู่บนโต๊ะตัดสินใจ

ความเป็นธรรมทางภูมิอากาศ ต้องเริ่มจากความเป็นธรรมทางความรู้

CLIMATE JUSTICE NEEDS EPISTEMIC JUSTICE

โลกไม่ได้ต้องการเพียงให้มนุษย์ช่วยทำให้เย็นลง
แต่ต้องการให้มนุษย์กลับมารู้ว่า ตนเองควรยืนอยู่ตรงไหนในเครือญาติแห่งชีวิต